

Myšlení a jazyk / Jazyk a myšlení / Jméno

Myšlení je lidským výkonem. Bylo by poněkud nepřesné, kdybychom zůstali jen u formulace, že myšlení je výkonem lidského jedince, ačkoliv nemůže být pochyb o tom, že žádná, ani nejmenší množina lidí není s to myslet jakožto množina. Myšlení je v jistém smyslu velmi individuální, ba krajně soukromá záležitost. Co si druhý člověk myslí, toho se můžeme pouze domýšlet, ale nikdy to nemůžeme přímo nahlédnout. Zmíněná nepřesnost by však v tomto jednostranném zdůraznění individuality a soukromosti každého myšlenkového výkonu spočívala v zastření neméně významné skutečnosti, totiž že myšlení je velice úzce svázáno s jazykem a že jazyk závažným způsobem ovlivňuje strukturu myšlení (a ovšem i naopak: způsob myšlení má zpětný vliv na strukturování nejen jazykových projevů, ale jazyka vůbec). Spjatost myšlení s jazykem nás však nutí akceptovat pro myšlení to, co musíme akceptovat pro jazyk: jazyk je ničím nenahraditelným médiem sociálním, které kdysi dávno dovolilo, aby se předlidská nebo i pralidská tlupa změnila v první lidské společenství, např. v kmen a mnohem později obec. Za pomoci jazyka a jeho prostřednictvím se lidé domlouvají, promlouvají jeden na druhého – a tím prohlubují a zkvalitňují své vzájemné vztahy. Svět jazyka nespadá vjedno se světem věcí a bytostí, nýbrž představuje jakousi svébytnou skutečnost: věcem i bytostem se ve světě jazyka dostává jména, tj. obojí je pojmenováno. Jméno není pouhá značka, pojmenování je víc než pouhé označení. Jméno má – přesně řečeno, v očích archaických lidí mělo – přímo magický význam. Pojmenovat (správně, platně) nějakou věc nebo bytost znamená ji přivolat do přítomnosti. Užít slova, vyřknout jméno znamená tolik jako vyvolat ducha. Ještě v našem století se básník vyznává z této zkušenosti se slovem, ba ještě ji radikalizuje: slovo nemusí nějakou skutečnost jen přivolávat do přítomnosti, ale může ji přímo stvořit. (Viz Halas, najít a doplnit.)

(Praha, 950824-4.)